Αναρχία στο Πουέρτο Ρίκο

Κατηγορία: Παγκόσμια Αναρχική Ιστορία

Γράφτηκε από τον/την ngnm

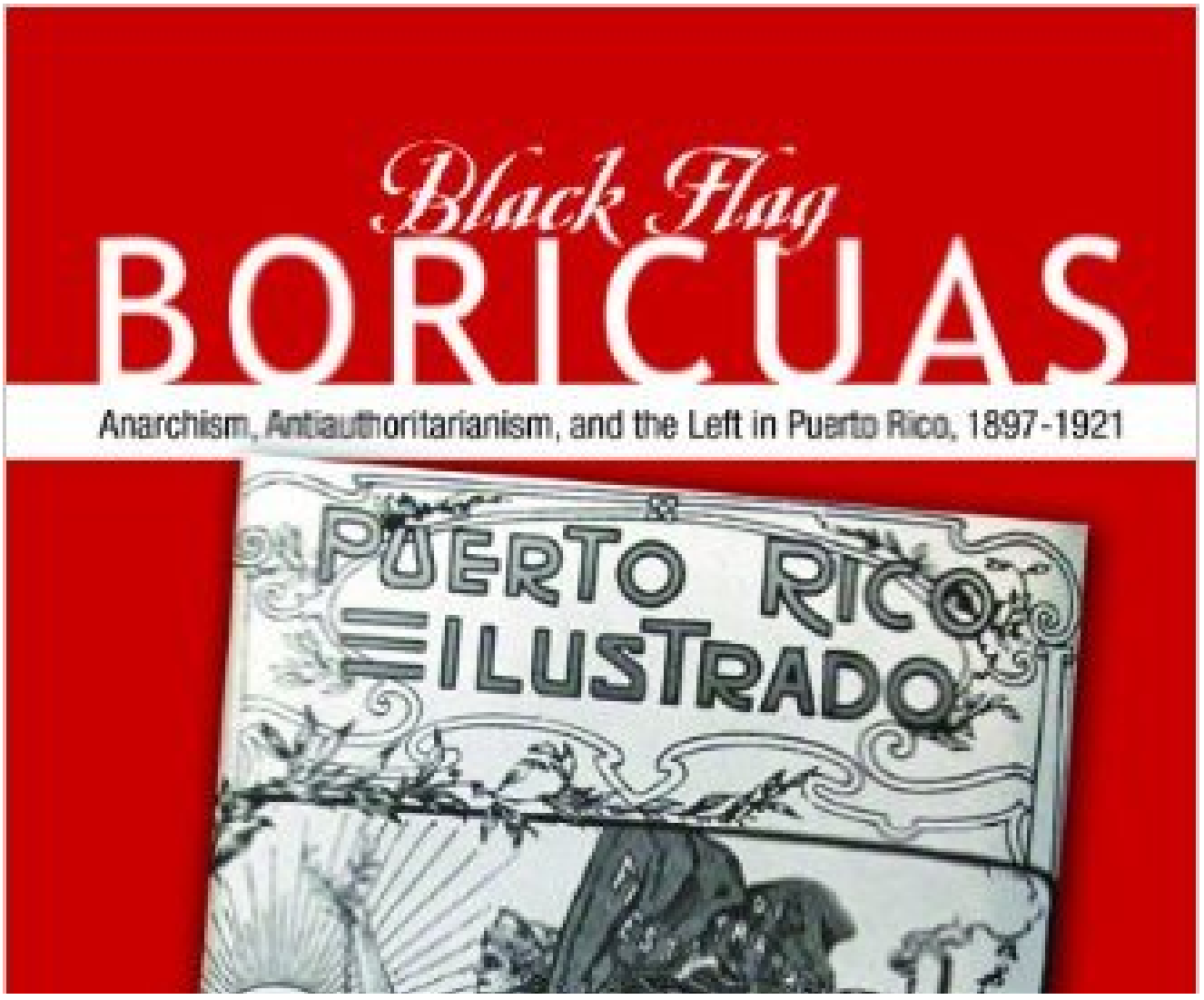

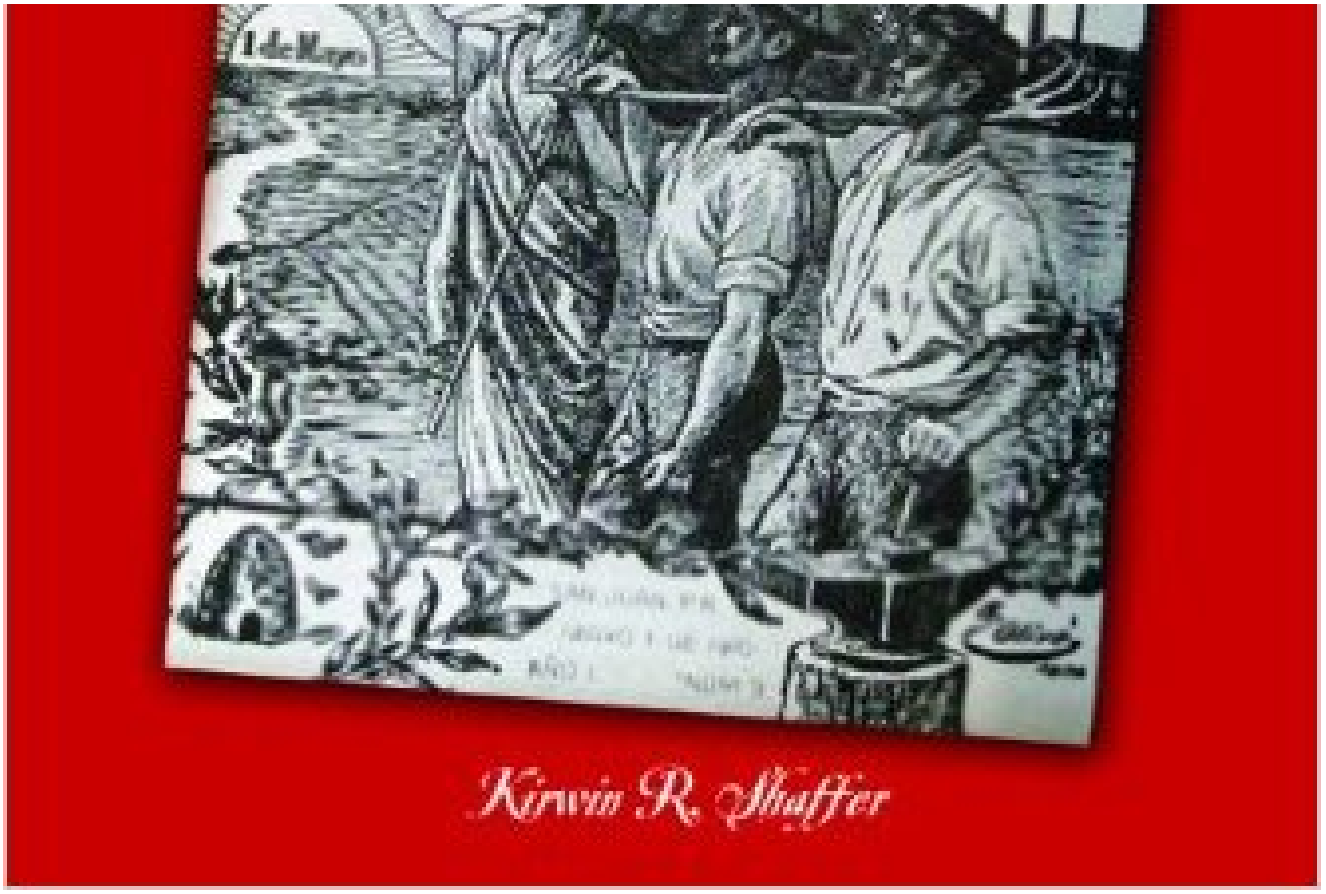

Black Flag Boricuas: Anarchism, Antiauthoritarianism, and the Left in Puerto Rico, 1897-1921 by Kirwin R. Shaffer. University of Illinois Press. 2013. 240 pages. $65

Του Rod Jackman*

Μια εργασία του Kirwin Shaffer που έχει πάρει τον τίτλο της από το χρώμα της σημαίας των αναρχικών και το νησί όπου οργανώθηκαν οι ριζοσπάστες: το Πουέρτο Ρίκο. Η μαύρη σημαία συμβολίζει την αλληλεγγύη με "εκείνους που έχουν

υποφέρει τη μεγαλύτερη κακοποίηση από το κράτος, το κεφάλαιο και τη θρησκεία". Ένα έργο βαθιά επηρεασμένο, στο οποίο ο Shaffer προσφέρει επίσης μια μελέτη που θα είναι προσβάσιμη στο ευρύ αναγνωστικό κοινό. Ο υπότιτλος, επίσης, καθορίζει τόσο το αντικείμενο όσο και την υπό μελέτηχρονική περίοδο: Ο αναρχισμός, ο αντιεξουσιασμός και η Αριστερά στο Πουέρτο Ρίκο, 1897-1921. Καλύπτει, ως εκ τούτου, το τέλος της ισπανικής αποικιοκρατίας (1898), τον κουβανικό πόλεμο για την ανεξαρτησία (1895-1898), τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο (1914-1918), την Μεξικανική Επανάσταση (1910-1920) και τον αμερικανικό επεκτατισμό - όλες καίριες στιγμές της κοινωνικής ανάπτυξης της Καραϊβικής.

Είναι μια περίπλοκη στιγμή. Η ανάλυση του Shaffer εκτυλίσσεται κατά χρονολογική σειρά και καθηλώνει τον αναγνώστη στους αγώνες λίγων μεγάλων παραγόντων, όπως ο Santiago Iglesias Pantin και ο Juan Vilar, ο οποίος σάπισε στη φυλακή. Ο Iglesias είναι "ένας ξυλουργός από την Ισπανία, ο οποίος είχε συνεργαστεί με αναρχικές ομάδες στην Ισπανία και την Κούβα πριν από τη φυγή του από τη δεύτερη στα τέλη του 1896 καθώς οι αποικιακές Αρχές ενέτειναν την καταστολή τους". Μια προβληματική φυσιογνωμία, ο Iglesias

ανάλογα με το ποια χρονική στιγμή τον συναντήσετε: τη μια μπορεί να ασπάζεται τις αναρχικές απόψεις, την άλλη εγκρίνει την εκλογική πολιτική. Τελικά, θα κερδίσει μια έδρα στη Γερουσία του Πουέρτο Ρίκο το 1917. Προς μεγάλη δυσαρέσκεια πολλών αναρχικών, ευθυγραμμίστηκε την FLT (Ελεύθερη Ομοσπονδία Εργαζομένων) και την Αμερικανική Ομοσπονδία Εργασίας (AFL), υποστηρίζοντας τον Μεγάλο Πόλεμο.

Αν και ο συγγραφέας αγκυλώνει τους αναγνώστες στη δράση λίγων συναρπαστικών προσωπικοτήτων, το βιβλίο δεν ασπάζεται τη θεωρία κάποιας αυθεντίας. Μάλλον το αντίθετο, το όλο έργο είναι μια υλιστική ανάλυση της περιόδου εκείνης. Το νησί μόλις εμφανιζόταν να ξεφεύγει από το να είναι μια αγροτική κοινωνία. Η μεγάλης κλίμακας εκβιομηχάνιση θα επιταχυνθεί στο γύρισμα του αιώνα, καθώς οι αμερικανικές εταιρείες απορρόφησαν την καπνοβιομηχανία. Σε κάθε καμπή της ιστορίας του νησιού, ο Shaffer διασαφηνίζει τις συνθήκες που αντιμετώπιζαν οι εργαζόμενοι - ιδιαίτερα οι πλέον καταπιεσμένοι.

Πώς μπορεί κάποιος να οργανώσει τους εργαζόμενους οι οποίοι είναι κυρίως αναλφάβητοι; Οι αναρχικοί ανέπτυξαν δύο κύριες μεθόδους. Η μια ήταν η μέθοδος του επαγγελματία

αναγνώστη, του λέκτορα που κρατούσε τους εργαζόμενους ενημερωμένους. "Ο αναγνώστης/λέκτορας διαβάζει ό,τι επιλέγουν οι εργαζόμενοι, συνήθως εφημερίδες, μυθιστορήματα, φυλλάδια, και διηγήματα. Με αυτόν τον τρόπο, οι εργαζόμενοι ήρθαν σε επαφή με φιλελεύθερες και ριζοσπαστικές κριτικές της κοινωνίας, έτσι όπως αυτές εκφράζονταν σε αυτές τις εκδόσεις". Ένας τομέας μικρής κλίμακας, οι εργαζόμενοι στα πούρα, ήταν από τους πρώτους που θα βιομηχανοποιούνταν.

Η άλλη μέθοδος που ανέπτυξαν οι αναρχικοί ήταν η πολιτιστική παραγωγή και αποτέλεσε τη δεύτερη καινοτομία. Ο Shaffer προσδιορίζει μια σειρά τέτοιων δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις, ομάδες δράματος, ποίηση, πεζογραφία, non-fiction και δημοσιογραφία. Τα CES (Centro de Estudios Sociales - Κέντρα Κοινωνικών Σπουδών) λειτουργούσαν σε πολλά μέρη της χώρας. "Κανένα CES δεν άξιζε το όνομά του χωρίς μια μπάντα. ... Και ακριβώς όπως ένα CES απαιτούσε μουσική, ήταν επίσης αναγκαία και τα θεατρικά έργα". Η ανάγκη αυτή θα καλυφθεί με κάποιους σαν τον Romero Rosa, ο οποίος έγραψε το έργο "Le emancipacion del Obrero. Drama alegorico en un Acto" ("Η χειραφέτηση των εργαζομένων: Ένα

αλληγορικό δράμα σε μια πράξη”). Ή κάποιος όπως ο Juan Jose Lopez, το ποίημα του οποίου με τίτλο “Lucha Rosa” (“Τριαντάφυλλο Αγώνα”) προέτρεπε τους ανθρώπους να "ενωθούν γύρω από την αναρχία". Οι διαλέξεις και οι παρουσιάσεις θεατρικών έργων και ποίησης διευκόλυναν την αυτογνωσία στους κόλπους του εκκολαπτόμενου εργατικού κινήματος του νησιού.

Ο Shaffer δεν παραβλέπει τα κέντρα τεχνών (Casinos de artesanos) και τις κοινωνικές εκδηλώσεις (veladas) όπου ανεβάστηκαν δραματικά έργα αριστερής και σοσιαλιστικής κατεύθυνσης. Οι αναρχικοί στόχευαν στους τεχνίτες και οι παραστάσεις αυτές αποτελούσαν στην πραγματικότητα εκπαιδευτικά εργαλεία. Αυτή η δραστηριότητα "έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της αντίστασης και της αλληλεγγύης”. Δεν αποτελεί έκπληξη, ως εκ τούτου, ότι “οι τεχνίτες ανέπτυξαν επίσης θεατρικές ομάδες για να εξωτερικεύσουν την αυξανόμενη κατανόηση της εκμετάλλευσης και της αδικίας”. Τα Casinos προσέφεραν επίσης νυχτερινά μαθήματα και στέγασαν βιβλιοθήκες - όχι ήσσονος σημασίας επιτεύγματα για την ανάπτυξη της παιδείας και της ταξικής συνείδησης στους κόλπους των εργατών.

Οι αναρχικοί διέδιδαν τις ιδέες τους με την έκδοση περιοδικών, αν και συχνά εκτύπωναν υλικό στο εξωτερικό, σε εγκαταστάσεις όπως της “Cultura Obrera” (“Εργατικός Πολιτισμός”) της Νέας Υόρκης, “El Despertar” (“Το Ξύπνημα”) της Αβάνας, καθώς και “Tierra!” (Γη!) της Αβάνας. Συγκέντρωσαν χρήματα για να αγοράσουν αντίγραφα του “El Dependiente” από την Αβάνα. Κυκλοφόρησαν έναν αξιόλογο αριθμό εγχώριων εκδόσεων, λαμβάνοντας υπόψη το αντιθετικό βάρος του κράτους και του κλήρου. Έτσι, βρίσκει κανείς εκδόσεις όπως “El Porvenir Social” (“Το Κοινωνικό Μέλλον”), “Voz Humana” (“Φωνή του Λαού”) και “Ensayo Obrero” (“Εργατικό Πείραμα”). Αν και πολλές από τις εκδόσεις αυτές ήταν εφήμερες, ο κατάλογος της σχετικής βιβλιογραφίας που παραθέτει ο Shaffer γεμίζει σχεδόν μία σελίδα.

Ενώ οι αναρχικοί δεν ήταν επιρρεπείς σε πράξεις βίας, η γραφή τους ήταν επηρεασμένη από αυτή. Ο Shaffer δεν αφιερώνει αρκετά στο ανά χείρας βιβλίο, αλλά στο σημαντικό δοκίμιό του με τίτλο “By Dynamite, Sabotage, Revolution, And The Pen: Violence In Caribbean Anarchist Fiction, 1890s – 1920s” (“Με τον Δυναμιτη, το Σαμποτά, την Επανάσταση και τη Γραφή: Η Αναρχική Φαντασία Περί Βιας στην Καραϊβική,

1890 - 1920”), το 2009. Γράφει ότι η η βία εκδηλώνεται στη ριζοσπαστική τέχνη πολύ περισσότερο από ό,τι στη ριζοσπαστική δράση. Με την λέξη Καραϊβική, εννοεί τις περιοχές όπου ομιλείται η ισπανική. Ο Αναρχοσυνδικαλισμός, η αναρχική θεωρία για την οργάνωση της εργασίας, δεν εκφράζεται στις ολλανδικές ή γαλλικές αποικίες. Ο σύγχρονος αγγλόφωνος ριζοσπαστισμός στην Καραϊβική ήταν αντι-αποικιοκρατικου και παν-αφρικανικου χαρακτήρα.

Οι αναρχικοί τάχθηκαν εναντίον της Καθολικής Εκκλησίας. Η εφημερίδα “La Conciencia Libre” (“Η Ελεύθερη Συνείδηση”), με βάση το Ponce, αναδείχθηκε σε μια οξεία αντικληρική φωνή. Η Εκκλησία “όχι μόνο έμεινε μια κληρονομιά της ισπανικής αποικιοκρατίας, αλλά επίσης και ένας οπισθοδρομικός και αυταρχικός θεσμός που μπλοκάρισε την επιστημονική και δημοκρατική πρόοδο”. Η ελευθερόφρων Belen de Serraga (που γεννήθηκε στην Ισπανία αλλά μεγάλωσε στο Πουέρτο-Ρίκο) κατηγόορησε την Εκκλησίας ότι με τον μυστικισμό της “άφησε τις γυναίκες σε όλο τον λατινικό κόσμο απροετοίμαστες μπροστά στην άνθηση των νέων ριζοσπαστικών ιδεών”. Με την προσπάθεια να διαχωρίσουν τον Ιησού από τον ορθόδοξο συντηρητικό Χριστιανισμό, οι

αναρχικοί στράφηκαν προς αυτό που σήμερα θεωρείται θεολογία της απελευθέρωσης.

Υπήρξαν εθνοτικής ή φυλετικής εντάσεις ανάμεσα στους ριζοσπάστες της Boricua; Ο Shaffer δεν έχει εξερευνήσει αυτό το ζήτημα. Το 2005, σε μια μελέτη του για τον ριζοσπαστισμό της Καραϊβικής με τίτλο “Anarchism and Countercultural Politics in Early Twentieth-Century Cuba” (“Αναρχισμός και Πολιτική Αντικουλτούρα στην Κούβα στην αρχή του εικοστού αιώνα”), αφιερώνει ένα ολόκληρο κεφάλαιο στο θέμα αυτό -με τίτλο “Anarchism in Black and White: race and afrocubanismo” (“ Αναρχισμός σε μαύρο και άσπρο: φυλή και αφροκουβανισμός”).

Δεδομένης της γονιμοποίησης ιδεολογιών και εκδόσεων στα νησιά και την ηπειρωτική χώρα, αναρωτιέται κανείς πώς η εμπειρία του Πουέρτο Ρίκο διέφερε. Υπήρξε ίσως εκεί το λειτουργικό ισοδύναμο του negrismo (Νεγρισμού), το οποίο υποστήριξε μια αφρο-κουβανική πολιτιστική κληρονομιά; Ο Shaffer υποστηρίζει ότι σε αντίθεση με την Κούβα, “κάποιος δεν βρίσκει καμία τέτοια προσαρμογή [της παγκόσμιας αναρχικής ιδέας] που να χωρά στην εθνοτική πολυμορφία του

Πουέρτο Ρίκο. Αντίθετα, οι αναρχικοί του νησιού ήταν κυρίως ντόπιοι και προερχόμενοι από μια μεγάλη φυλετική εκπροσώπηση. "Ίσως είναι αλήθεια, αλλά με κάποιο τρόπο δεν αισθανόμαστε ικανοποιητικά γι' αυτό".

Δεν υπάρχει μελετητής που να μπορεί να εκτιμήσει την ιστορία σήμερα χωρίς να έχει συνείδηση του φύλου. Ο Shaffer δεν αγνοεί την συνεισφορά των γυναικών αναρχικών συγγραφέων και οργανωτριών. Βρίσκουμε εδώ την Luisa Capetillo να εμψυχώνει το κίνημα στα θέματα των γυναικών ήδη από το 1910. Γεννημένη στην περιοχή του Arecibo ήταν ¨"η 25χρονη μητέρα δύο παιδιών, όταν ξεκίνησε την αναρχική λογοτεχνική και πολιτική της καριέρα, όταν άρχισε τη συνεργασία με τις εργατικές εφημερίδες του Arecibo το 1904". Δεν εύκολο όλο αυτό όταν ο αναλφαβητισμός ανάμεσα στις γυναίκες έφτανε στο 70%, οκτώ μονάδες υψηλότερος από αυτόν ανάμεσα στους άνδρες. Η Luisa Capetillo ήταν περιζήτητη ομιλήτρια, όπως επίσης και παραγωγική συγγραφέας, το έργο της οποίας περιλαμβάνει το "La huminidad en el Futuro" ("Η ανθρωπότητα στο μέλλον"), καθώς και δύο μονόπρακτα έργα, εκ των οποίων στο "En el campo, Amor libre" ("Ελεύθερη αγάπη στην ύπαιθρο") υποστηρίζει τα ελεύθερα συνδικάτα. Με την Εκκλησία ήταν

ήδη δυσαρεστημένη καθώς το ένα τρίτο των συνδικάτων της χώρας συμμετείχαν ό,τι ήταν κατ‘ ευφημισμόν γνωστό ως “συναινετικός γάμους”.

Με το τέλος της ισπανικής κυριαρχίας, οι ΗΠΑ άρχισαν να ασκούν τη νεο-αποικιακή τους κυριαρχία. Η αγροτική κοινωνία κατέρρευσε εκτοπισμένη από τη βιομηχανική παραγωγή. Εθνικοαπελευθερωτικοί πόλεμοι έγιναν σε κοντινή απόσταση από το νησί. Οι γυναίκες αμφισβήτησαν την πατριαρχία. Ο κληρικαλισμός πέρασε στην άμυνα. Οι εσωτερικές σχέσεις στην Καραϊβική καθώς και οι παγκόσμιες σχέσεις εξελίχθηκαν. Παρά την έντονη καταστολή, οι αναρχικοί εκμεταλλεύτηκαν τις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές συνθήκες για να διαδώσουν τις ιδέες τους και να οικοδομήσουν αντιθεσμούς. Ο Shaffer παραθέτει ένα χάρτη των Δήμων του νησιού, προσδιορίζοντας εκεί όπου δρούσαν οι αναρχικοί. Γίνεται εμφανές ότι η πολιτική αντικουλτούρα επεκτείνεται πέρα από τα αστικά κέντρα, για να μεταβληθεί σε ένα ευρέως διαδεδομένο φαινόμενο.

Σε προηγούμενη μελέτη του για τον αναρχισμό της Κούβας, ο Shaffer περιλαμβάνει ένα κεφάλαιο για το λεγόμενο κουβανική χωνευτήρι. Η κουβανική ελίτ είδε την ισπανική μετανάστευση ως συμβολή στο να κρατηθει “λευκή”» η Κούβα. Μαθαίνουμε,

επίσης, ότι οι εργαζόμενοι της Αϊτής και της Τζαμάικας προκάλεσαν βαθμιαίες ταξικές αντιθέσεις.

Αν το παρόν έργο εξετάζει τη μετανάστευση των αναρχικών προς και από το Πουέρτο Ρίκο, ο Shaffer δεν αξιολογεί τις εθνοτικές προεκτάσεις της μετανάστευσης αυτής. Δεν ανακαλύπτουμε εάν η έννοια Raza Latina -μια γενική περιγραφή της εθνο-φυλετικής ταυτότητας- παίζεται μεταξύ των αναρχικών στην Boricua, όπως έγινε και στην Κούβα.

Το ζήτημα της αυτονομίας του Πουέρτο Ρίκο σε σχέση με την ενσωμάτωση των Ινδιάνων σε αυτή διέσπασε σημαντικά τη γενικότερα Αριστερά του νησιού. Μεταρρυθμιστές, όπως ο Iglesias, υποστήριξαν την απόρριψη της ανεξαρτησίας “και προώθησαν την ανάπτυξη μιας ειδικής σχέσης του νησιού με την Ουάσιγκτον”. Κάποιοι, όπως ο Angel Dieppa, “χειροκρότησαν τις ΗΠΑ ως ένα δημοκρατικό σύστημα”, το οποίο ο ίδιος θεωρούσε ως “την καλύτερη κυβέρνηση που είχαν ποτέ οι άνθρωποι”. Άλλοι, όπως ο Luis Munoz Marin, επεσήμαναν την αμερικανική κατοχή της Δομινικανής Δημοκρατίας το 1916. Υπήρχαν φόβοι ότι η ανεξαρτησία του Πουέρτο Ρίκο θα εξαπολούσε κάτι ανάλογο με την Platt Amendment (Τροποποίηση Πλατ) του 1901, με την οποία νομιμοποιείτο η μονομερής αμερικανική επέμβαση στην

Κούβα. Η Τροποποίηση αυτή είναι ακόμα αισθητή, έχοντας άμεση σχέση με τη ναυτική βάση του Γκουαντάναμο.

Ο Shaffer εκφράζει την επίδραση αυτών των τεμνόμενων δυνάμεων - μια σύνθετη κατάσταση που απαιτεί έναν ικανό οδηγό - χωρίς να χάσει τον έλεγχο στο αφηγηματικό νήμα του. Όπως επισημαίνει στο προηγούμενο δοκίμιό του ("By Dynamite…" κ.λπ.), «δεν είναι δυνατόν να καταγραφεί εύκολα μια αναρχική μυθοπλασία εκατό χρονων στην Καραϊβική. Αν και οι περισσότερες εκδόσεις και ντοκουμέντα σώζονται και διατηρούνται σε ιδρύματα και βιβλιοθήκες στην Ευρώπη, την Κούβα και το Πουέρτο Ρίκο".

Το βιβλίο αυτό είναι μια πολύτιμη προσθήκη στο σύνολο μιας αναδυόμενης εργασίας για τον αριστερό ριζοσπαστισμό στην Ισπανική Καραϊβική. Ο Shaffer επιτυγχάνει στον στόχο του να "ανασύρει τους αναρχικούς από την -σε μεγάλο βαθμό- ξεχασμένη ιστορία τους". Παρά τις σοφιστείες του, παρέχει ένα σημαντικό συμπλήρωμα και μια αξιολογη επέκταση της προηγούμενης εργασίας του για την κουβανική ριζοσπαστική οργάνωση. Ας ελπίσουμε ότι η επόμενη εργασία του θα είναι για τον αναρχισμό στη Δομινικανή Δημοκρατία.

Ο Rod Jackman έχει διδάξει Αγγλική γλώσσα σε πολλά κολλέγια της Νεας Υόρκης. Τλωρα είναι επίκουρος

καθηγητής στο Presently, he's an adjunct lecturer at Hostos Community College, στο Bronx της ίδιας πόλης. Η αρχική δημοσίευση αυτής της παρουσίασης έγινε στο The Philadelphia Review of Books στις 9 Σεπτεμβρίου 2013. Ελληνική μετάφραση: "Ούτε Θεός-Ούτε Αφέντης", Μελβούρνη, Δεκέμβρης 2015.

εργατική τάξη **αναρχικό κίνημα** **ιστορία**